

सम्पूर्ण बुद्धहरूको शिक्षाको गूढ

फोटो साभार: रिग्पा

नजिक तथा टाढा रहनु भएका प्रिय मित्रहरू,

आशा छ सधैं झैं यस पत्रले तपाईंलाई खुसी र स्वस्थ पाउने छ। आजको यस गुरु रिन्पोछे दशमीको अवसरमा म तपाईंलाई "अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता"को "सर्वाकारज्ञता चर्या(सबै पाटोको ज्ञानको अभ्यास)"नामक प्रथम परिवर्तबाट केही शब्दहरू प्रस्तुत गर्न जाँदै छु। यहाँ बुद्ध शाक्यमुनिको आनुभाव

अर्थात् अधिष्ठान द्वारा सुभुतीले शारिपुत्र लगायत उपस्थित बोधिसत्त्वहरूलाई प्रज्ञा पारमिता सम्बन्धी धर्मदर्शन यसरी गर्नु हुन्छः

“पुनः हे भगवान्! बोधिसत्त्व महासत्त्व प्रज्ञापारमिताको भावना चर्या गरेर, प्रज्ञापारमिताको समाधान भई भावना यस प्रकारको गर्दछ; जसले गर्दा त्यस बोधिसत्त्व बोधिचित्तमा आशक्त हुँदैन किनभने उसको चित्त अचित्त हो(चित्त नै होइन)। प्राकृतिक चित्त त एक प्रकारको प्रभास्वर मात्र हो, प्रकाश मात्र हो (अर्थात् त्यस चित्तमा म, मेरो भन्ने भाव हटिसकेको छ। त्यसैले चित्त नै होइन, त्यो त अचित्त भयो भन्ने भाव हो)।”

यस प्रश्नको उत्तरमा भिक्षु शारिपुत्रले चित्तको अस्तित्व वा अनस्तित्व(अचित्त) विषय थप जिज्ञासा राख्नु हुन्छ। सुभुतीले चित्त अचित्त हो भन्नु भए पछि शारीपुत्रले अचित्तको अर्थ चाहिँ के हो त भनी सोध्नु हुन्छ। त्यसको उत्तरमा सुभुती बताउनु हुन्छः

“हे आयुष्मान् शारिपुत्र! अचित्तता अविकार र अविकल्प (म-मेरो, यो-त्यो भन्ने कल्पना रहित) हो।”

वास्तवमा यस अन्तरगत सम्पूर्ण बुद्धहरूको शिक्षाको गूढ समेटिएको छ। त्यसलाई चित्तको स्वभाव, तथागत गर्भ, प्रज्ञा पारमिता, स्पष्टता, चेतना, बोध, ज्ञान, शून्यता, धर्मकाय र बुद्ध आदि इत्यादि भन्दछौं। त्यसलाई चित्रको निमित्त, बोध गर्नको निमित्त र प्रत्यक्ष गर्नको निमित्त हामीले बुद्ध शिक्षाको पालन गर्नु पर्छ। तथ्यतः, बुद्धको अनुत्तर परमार्थ शिक्षाहरू भनेकै चित्तको स्वभाव बोध गराउने अद्वितीय तरिका हुन्।

तसर्थ, चित्तको स्वभाव बोध गर्न भन्दा पहिला चित्तको वास्तविक अस्तित्व छैन भनी जान्नु पर्छ। अनस्तित्व भए पनि यसको स्वभाव स्पष्ट छ, अर्थात् अविकार र अविकल्प रहित छ। यहीँ नै सम्पूर्ण

माध्यमिक दर्शनको भूमि हो, महामुद्राको मार्ग हो, महासन्धिको फल हो। पारमिता यान पनि भनिने महायान अभ्यासको मूल आधार नै माध्यमिक हो। पछिल्लो परम्परा(सर्मा)को मूल अभ्यास (मार्ग)पद्धति महामुद्रा हो। तिब्बती बौद्ध धर्मको पछिल्लो परम्परा(न्यिङमा)को मूल अभ्यास महासन्धिको फल हो। तिनीहरू सबैको साझा लक्ष्य स्पष्ट प्रभास्वर अर्थात् चित्तको स्वभाव चित्र र बोध गर्नु हो।

तसर्थ, भूत, भविष्य र वर्तमान तिनै कालका र धर्मकाय, सम्भोगकाय र निर्माणकाय गरी तिनै कायका सम्पूर्ण बुद्धहरूको शिक्षाको सार गूढ यही नै हो। यसको बोधार्थ श्रुति (श्रवण र अध्ययन), चिन्तन र ध्यान भावना गर्नु पर्छ। सम्भार सञ्चय गर्नु पर्छ। बोधिचित्त लिनु पर्छ। त्यस्तै पुन्यानुमोदना र प्रनिधाण पनि गर्नु पर्छ।

अन्तमा म भन्न चाहन्छु कि आधिकारिक गुरु भेट्नु, उहाँबाट स्पष्ट तथा गहन उपदेश प्राप्त गर्नु र त्यसलाई गम्भीर रूपमा सम्यक् तरिकाले अभ्यास गर्नु अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ। सही गुरु, सही उपदेश, सही शिष्य र सही धर्म सम्पूर्ण शिक्षाहरूको गूढ बोध गर्न अत्यावश्यक छन्।

तपाईंहरू जहाँसुकै हुनु भए पनि, मेरो धेरै माया!

सर्व मङ्गलम्

श्रद्धेय फागछोग रिन्पोछे

